

Development Of Historical Films In Modern Karakalpak Cinema

Tajadinova Guljakhon

Teacher of the Nukus branch of the Uzbek State Institute of Arts and Culture,
Doctor of Philosophy (PhD) in Philology.

Abstract

The article discusses the development of historical films in modern Karakalpak cinema and issues that need to be addressed in the future. One of the pressing issues in Karakalpak cinema is the creation of historical films for children based on the childhood lives of great people.

Keywords: Modern cinema, historical films, national content, value, national education, film language, image.

Annotatsiya

Maqolada Qoraqalpoq zamonaviy kino san'atida tarixiy filmlar rivoji va kelajakda qilinishi kerak bo'lgan masalalar haqida fikr yuritiladi. Qoraqalpoq kino san'atida dolzarb masalalardan biri - ulug'lar bolaligi hayotidan olib bolalar uchun tarixiy filmlar yaratishdagi dolzarb masalalarga taklif va echimlari ko'rsatib beriladi

Tayanch so'zlar: Zamonaviy kino, tarixiy filmlar, milliy kontent, qadriyat, milliy tarbiya, kino tili, tasvir.

Qoraqalpoq kino san'atida zamonaviy badiiy jarayonda tarixiy filmlar yaratish masalalariga e'tibor qaratish zarurati mavjud. So'nggi ikki yil ichida mamlakatimizda tarixiy filmlar yaratish uchun maxsus qarorlar qabul qilinmoqda. Tarixiy filmlar yaratish borasida hukumat qarorlari kinoijodkorlar uchun yangi vazifalar belgilab berdi. O'zbek kinematografiyasida so'nggi yillarda suratga olingan Z.Musoqov "Qo'rg'oshin", J.Ahmedov "Islomxo'ja", A.G'aniev "Elparvar", D.Masaidov "Qo'qon shamoli", M.Erkinov "Avloniy" kabi tarixiy filmlari tasvirga olindi.

Qoraqalpoq milliy kinosi ham shu an'analarni davom ettirishi kerak, chunki kino sohasida buyuk shaxslar hayoti asosida tarbiyaviy ahamiyati yuqori filmlarni yaratmas ekan, unda milliy kontent yaratish masalalarida orqada qolib ketadi.

O'tgan ajdodlarimiz haqida tarixiy asarlar yozish, ularning xalq uchun qilgan xizmatlarini shuqur tahlil etib, badiiy filmlar yaratish ajdodlarimiz ruhini shod etish bilan birga ularni kelajak avlodga tanishtira boruvchi o'chmas yodgorlikdir.

Bobomiz Ajiniyoz Qo'siboy o'g'lining 200 yilligi sharafiga Prezident qarori bilan yaratilgan film ayni shu talabning bajarilganiga misol bo'la oladi. Biroq, klassik shoirimiz Ajiniyoz Qo'siboy o'g'lining ulug'vorligini kinoda yanada ochib berganda film ta'sirchanligi yuqori bo'lar edi. Axir tarixchi va adabiyotshunos olimlarimizning ilmiy ishlariga e'tibor qaratsak Ajiniyoz butun bir millatning milliy g'ururi ekanligini isbotlab bera olganligini ko'ramiz. Mana badiiy publitsistik filmda shu jihatlariga e'tibor berilmay qoladi. Natijada bu ulug' shaxs haqidagi tarixiy filmning muvaffaqiyatsizligini keltirib chiqargan.

Qoraqalpoq kino san'atida dolzarb masalalardan biri ulug'lar bolaligi hayotidan olib bolalar uchun tarixiy filmlar yaratish kun talabidagi vazifa bo'lib turganligi ma'lum. Bunda kinoijodkorlar e'tibor berishi kerak bo'lgan jihatlar Buyuk ajdodlarimizning bolalik hayoti, ularga tarbiya bergan ota-onalari, saboq bergan ustozlari haqida hikoya qiluvchi tarixiy filmlar yaratilsa, kelajak farzandlarimiz tarbiyasi uchun salmoqli hissa bo'lib qo'shiladi. "Buyuklar bolaligi" nomi bilan qoraqalpoq xalqining shonli farzandlarining hayot yo'li ilmiy manbalar asosida o'rganilib, adabiyotshunos olimlarimizning fikrlari asosida kinossenariylar tayyorlanishi kerak. Bunda kino ssenariylar qo'yiladigan talab va qoidalar asosida yozilishi lozim.

"Qoraqalpoqfilm" kinostudiyasi tomonidan 2016-2024-yillar oralig'ida hujjatli tarixiy filmlar ko'plab suratga olingan. Shu davrda Qoraqalpoq milliy kinosida mashhur shaxslar siymosi aks etgan filmlardan "Oqsoqol," "Mevali daraxt," "Amudaryo sohili kuychisi," "Ochiq Ayoq," "Qora uydan keng dunyoga," "Xalqning mard farzandi," "Xalqiga bag'ishlangan umr," "Qalbida keng

dunyo," "Xalq qadrlagan iste'dod" hujjatli filmlarida qoraqalpoq xalqining shonli farzandlarining hayot yo'li aks etadi. Tarixiy hujjatli filmlar buyuk insonlar qiyofasini mahorat bilan ochib bera olgan. Tarixiy filmlarda rassom ichki kiyim va liboslar yechimi ustida mahorat bilan ishlay olgan. Masalan, "Xalqiga bag'ishlangan umr" 2 qismli hujjatli filmi (2022-y.) Qoraqalpoq xalqining buyuk farzandi, taniqli siyosatchi Allayar Dosnazarovning hayoti va faoliyati haqida so'z yuritiladi. Filmida tarixiy davrlar bilan liboslar uyg'unligi bu davr haqiqatini ko'rsatib turibdi.

Hujjatli kinoning o'ziga xosligi haqida Sergey Borisov yaxshi gapirgan:..."Hujjatli kinoning barcha turlari, ko'rinishlari va janrlari apriori quriladi va shunga mos ravishda haqiqiy, sahnalashtirilmaydigan voqelik kadrlaridan iborat bo'lib, bu unga alohida ishonchlilik darajasini beradi. Hujjatli kinoning materiali dastlab badiiy kinoda bo'lgani kabi qayta yaratilgan (ikkilamchi) voqelikning emas, balki haqiqiy hayotiy (birlamchi) voqelikning izidir. Boshqacha aytganda, hujjatli filmning har bir alohida kadri yoki birligi haqiqiy faktografik hayotiy voqelikning qolipiga, hujjatga aylanadi, unda nafaqat real mavjud obyektlar, predmetlar, ranglar, omillar va makonlar, balki bu obyektlar, predmetlar, ranglar, fakturalar va makonlarning o'zi muallif tomonidan maxsus qayta yaratilmagan, balki mustaqil, oddiy, maishiy yoki dastlab badiiy bo'lmagan hayot bilan "yashaydi." Hayot qanday bo'lsa, shundayligicha bizga hujjatli ekrandan qarab turadi va hujjatli kinoning asosiy fenomeni ana shunda."¹

Qoraqalpoq milliy kino san'atida bolalar uchun milliy kontent yaratish dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Bu yo'nalishda qoraqalpoq kino ijodkorlariga maktab kerak. Ma'lumki, bu masala so'nggi davrda o'zbek milliy kinosida yaxshi yo'lga qo'yilmoqda. Bolalar kontentini rivojlantirish markazi direktori Jahongir Ahmedov "TIMS Productions" kompaniyasi asoschisi, dunyoga mashhur "Muhtasham yuz yil" seriali prodyuseri, "Oltin palma" xalqaro mukofoti sohibi Timur Savji bilan ushbu masala yuzasidan uchrashdi.

Timur Savji nafaqat Turkiya, balki xalqaro kinoindustriyada ham o'z o'rniga ega mashhur prodyuser sanaladi. Uning filmografiyasidan bugungi kungacha 40 dan ziyod turli janr va yo'nalishlardagi kinofilmlar hamda seriallar o'rin olgan bo'lib, ularning orasida eng mashhuri "Muhtasham yuz yil" serialidir. Mazkur serial 70 dan ortiq mamlakatga eksport qilingan. U Sharqiy Osiyodan G'arbiy Yevropagacha, Yaqin Sharqdan Lotin Amerikasigacha bo'lgan ulkan auditoriyani qamrab oldi. Bu esa Turkiya serial sanoatining dunyo miqyosida keng tan olinishi bo'ldi va bunda Timur Savjining hissasi katta. 50 dan ortiq xalqaro tanlovlarda sovrin olgan ushbu serial Turkiyaga sayyohlar oqimining keskin oshishiga ham xizmat qilgan. "TIMS Productions" kompaniyasini Bolalar kontentini rivojlantirish markazi tarixiy filmlar yaratish yo'nalishida ssenariy mualliflari, libos rassomlari hamda dekorator rassomlarning malakasini oshirish bo'yicha hamkorlik qilishiga shaqirdi. Bu tashabbus tarixiy filmlar yaratilishi uchun yaxshi maktab bo'lib xizmat qiladi. Qoraqalpoq kino san'atida ham shunday an'analar davom ettirilsa, "Buyuklar bolaligi" nomi bilan qoraqalpoq xalqining shonli farzandlarining hayot yo'li kino lentalariga ko'chadi va bolalarimiz uchun milliy kontent yaratiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

X.Abulqosimova "Kino san'ati asoslari" Toshkent-2007.

M.Aliev "Kino asoslari" Toshkent "Oqituvchi", 1993

3.Borisov Sergey texnologiya sozdaniya dokumentalnogo filma. M: Aspekt press, 2018. 92 b.

H,Muhamedaliev. "Scenariynavislik mahorati".-Toshkent. "Musiqqa". 2009 y.

A. Isohov. «Kinematografiya tarixi». Toshkent, 2019-y. 311-b.

Madiyrov, Baxtiyor Smetovich. "QORAQALPOQ FILMLARIDA XARAKTER YARATISH XUSUSIYATLARI." Oriental Art and Culture 6.4 (2025): 246-250.

Tajadinova, Guljakhan Nizamatdinovna. "THE REALITY OF THE TIME IN KARAKALPAK FILMS." Oriental Art and Culture 6.4 (2025): 281-284.

¹ Борисов С. Технология создания документального фильма. М.: Изд-во «Аспект Пресс», 2018. – С. 4-5